

FRAM 1999 (Fra Ringkøbing Amts museer)

Vestjysk særpræg og vestjyske værdier

af Ellen Damgaard, Lemvig Museum

I 1833 skrev landøkonomen J. C. Hald i sit værk "Ringkøbing Amt" om befolkningen i denne del af Jylland: "Amtets Almue er, som Vesterjyden i det Hele taget, et godmodigt, nøjsomt, vindskibeligt og haardført Folkefærd, og overgaar i disse Egenskaber saavel de øvrige Beboere af den jyske Halvø, som Nationen overhovedet".

Indsnævrer vi synsvinklen til befolkningen i den nordvestligste del af Ringkøbing Amt – Lemvigegnen - lyder skudsmålet således i Pontoppidans "Danske Atlas", der udkom i 1769: "Selve Folkeslaget i denne Egn synes at have noget Fortrin for andre, og roses som store, sterke og anseelige Folk, i Levemaade tarvelige, i Ægteskab frugtbare, i Omgang redelige, i Fare uforfærdede, til Arbeid ufortrødne, i Handtering stræbsomme og paapassende, gode Agermænd, gode Fiskere, og til Kiøbmandskab genegne".

Disse gamle beskrivelser ligger blandt meget andet på arbejdsbordet i den nye permanente udstilling om Lemvigegnen og dens befolkning, som Lemvig Museum arbejder på at bygge op. I udstillingen er vi i færd med at trække perspektiver fra nutiden tilbage til fortiden, fra byens parcelhuskvarterer til det der engang var bymark, fra diskussionen om motorvejsføringer til de gamle handelsveje til Amsterdam, Hamburg og London, fra egnens armada af kølevogne til drifterne af stude og galte på vej syd på mod de store markeder, fra nutidens gågader til 1700- og 1800-tallets købmænd. De lange tidslinjer har gjort udstillingsarbejdet til en undersøgelses- og erkendelsesproces snarere end et stykke arbejde, der skal være færdigt til en bestemt tid.

Spørgsmål og svar

Undervejs begyndte vi at drøfte, om der også i nutiden findes et vestjysk særpræg, eller ligefrem særlige vestjyske værdier, sådan som man kan læse om det i de gamle beskrivelser. Overvejelser om et vestjysk særpræg havde vi også gjort os i arbejdet med husmand Peder Lykke og proprietær Niels Buch Breinholt, i 1980'ernes dokumentation af forretningen Damernes Magasin, i de helt aktuelle undersøgelser af vognmandsfirmaet Reinholdt Ottesen & Søn – og i forbindelse med samarbejdet "West Jutland and the World". Nu gjaldt det mere bredt hele Lemvigegnen og befolkningen her.

Vores drøftelser blev yderligere ansporet af de "Kulturpolitiske Sigtepunkter", som Ringkøbing Amtsråd udsendte i foråret 1999. Her skriver man, at amtet i sin kulturpolitik vil understøtte og synliggøre "vestjyske værdier", og at vestjyder hele tiden på ny definerer "det vestjyske særpræg". Hvordan kunne vi nu bedst indkredse dette spørgsmål?

Det var nærliggende at tænke: Hvorfor ikke spørge befolkningen selv, hvad de mener om sig selv, hinanden og den egn, de lever i? På den måde kunne vi få nutidens vestjyder med i museets udstilling, og desuden bidrage til en konkretisering af amtets kulturpolitiske sigtelinjer.

Emnet er uden tvivl en større indsats værd, meget gerne et projekt, der involverer mange museer og andre kulturinstitutioner og med professionel bistand fra et konsulentfirma og med midler til edb-bearbejdning – men på

noget som vi følte var god vestjysk manér besluttede vi os for selv uden videre at lave et spørgeskema og få det sendt ud til Lemvigegnens befolkning. På budgettet var der ingen penge til den slags indfald, men vi henvendte os til den lokale annonceavis, der husstandsomdeles hver tirsdag/onsdag på egnen og læses af alle. Ville Lokalavisen stille midteropslagets fire sider til rådighed gratis for vores spørgeskema? Det ville de heldigvis gerne. Det betød, at alle husstande på egnen ville få skemaet ind ad døren. Vi fik tilmed en ekstra stak skemaer i løs vægt. Hvis der kom ekstraudgifter i forbindelse med postomdelingen i landdistrikterne, lovede postmesteren, at Post Danmark Lemvig ville yde tilskud.

Med disse praktiske forhold på plads gik vi i gang med formulering af spørgsmålene. Vi havde meget på hjerte, som vi gerne ville have svar på, og vi ville gerne opmuntre til udførlige svar, ikke blot afkrydsninger i et skema. Derfor blev skemaet i høj grad udformet som en spørgeliste, hvor det er nødvendigt at bruge ekstra papir for at få plads til svarene. Med den valgte opbygning af skemaet ønsker vi således at gå efter "bløde data", der fortæller historien med idealtypiske eksempler og citater fra folks egen verden, i stedet for den type data, der kan tælles op i procenter og fremstilles grafisk i søjler og cirkeludsnit. Vi ved, at det har været et omfattende arbejde at besvare skemaet, og at det nok har afholdt nogle fra at svare. Til gengæld har vi fået mange meldinger om, at skemaet gav anledning til overvejelser og drøftelser i familien, før man satte sig til at skrive. Og det har betydet, at en meget stor del af svarene er udførlige og personlige bud på det som skemaet handler om – vestjysk særpræg og vestjyske værdier.

Skemaet blev udsendt i august 1999 med afleveringsfrist 2. september. Der er kommet noget over 200 besvarelser ind, heriblandt fra tre handelsskoleklasser og to gymnasieklasser. Besvarelserne ser ud til at fordele sig jævnt i hele området. I skrivende stund har der ikke været tid til en grundig bearbejdning af materialet, men en række strejftog igennem det har allerede givet indtryk af, at det er fyldigt nok til at danne et inspirerende grundlag for et fortsat arbejde med emnet og for at gå i dybden med nogle af vinklerne, både lokalt, regionalt og på landsplan. I den foreløbige gennemgang er besvarelserne fra handelsskolen og gymnasiet udeladt af tidsmæssige grunde, men det bliver spændende at se om de unge har en anden opfattelse af vestjysk særpræg og vestjyske værdier.

En rigtig vestjyde

Et af spørgsmålene i skemaet lyder således: "Forestil dig, at du skal fortælle noget om din egn til en person, der ikke kender området – hvad vil du først og fremmest fortælle?" Et svar, der fint sammenfatter hovedtendensen i besvarelserne, lyder således: "Jeg vil fortælle om Vesterhavet og om blæsten, der gør træerne skæve, og at folk er venlige og føler omsorg". Skal man svare på, hvad man savner, når man er væk, bliver det havet, det åbne landskab, blæsten – og de skæve træer, der er med til at give én følelsen af at være hjemme, når de igen dukker op i landskabet efter en tur til andre, mildere egne. For tilflyttere er blæsten en udfordring, men i øvrigt er den største forandring ved at flytte til egnen, at man dér møder folk, som er venlige og hjælpsomme og desuden nysgerrige efter at høre, hvem man er og hvor man kommer fra. Et par fine karakteristikker af befolkningen gives af et par

"indfødte", der hver har tilbragt mange år på andre egne: "Dejlig, hjertelig, stædig, arbejdsom, interesseret i andre" og "Sindig, lidt sig selv nok, drilagtig, meget nysgerrig". Billedet nuanceres af følgende udsagn: "Som tilflytter mødes man med en tilbageholdende imødekommenhed", og det går igen i andre svar, at vestjyder ser noget nyt grundigt an, før man tager stilling til det – og det gælder også fremmede. Er man først med på tanken eller positiv over for den eller det nye, engagerer man sig til gengæld fuldt ud.

I håbet om at få en mere detaljeret beskrivelse af "en rigtig vestjyde", lavede vi et rubrikskema i spørgelisten med en række egenskaber, der så kunne markeres som "er meget udpræget", "passer godt", "passer delvis", "passer slet ikke" eller "ved ikke". Man fornemmer, at folk har udfyldt skemaet efter nøjere overvejelse, og det giver da også markante udslag.

En utvetydigt resultat af afkrydsningerne viser, at "en rigtig vestjyde" er venlig, gæstfri og hjælpsom, flittig og foretagsom, har talent for handel, er ærlig og sparsommelig og har humoristisk sans. Disse egenskaber er enten udprægede eller passer godt, og der er kun nogle ganske enkelte, der slet ikke synes det passer.

Selvstændig, på én gang selvbevidst og beskeden, tålmodig, nysgerrig, samarbejdsvillig, målrettet, opfindsom, initiativrig og drilagtig er andre karakteristikker, der afkrydses på en lang række skemaer som typisk vestjyske. Under rubrikken "passer delvis" er der påfaldende mange, der har sat kryds både ved "åben over for nyt" og "mistroisk over for fremmede". At disse tilsyneladende modstridende egenskaber udmærket kan forenes fremgår af det tidligere citat om den "tilbageholdende imødekommenhed", som man kan møde tilflyttere med. At egenskaben "tavs" også kan angives som "passer delvis" – og i øvrigt lige så vel som "er meget udpræget" og "passer slet ikke" – er en jordnær iagttagelse af den særlige form for vestjysk tavshed. Vestjyder er i stand til at tie stille længe, hvis det ikke er nødvendigt at sige noget, eller det er formålstjenligt ikke at sige for meget for hurtigt; til gengæld fejler snakketøjet ikke noget, når der er fest i et vestjysk forsamlingshus. Lidt langsom i vendingen, sparsommelighed der nærmer sig nærighed, nysgerrighed der kan være eller opfattes som sladderagtighed, lidt beregnende i sin tankemåde – det hører ifølge svarene på skemaet også med i det vestjyske sindelag. Men en *doven* vestjyde er der næsten ingen, der vil være med til.

Flid og foretagsomhed

I de gamle beskrivelser nævnes vestjydernes flid og foretagsomhed som et gennemgående træk. Nutidens foretagsomhed afspejles bl.a. i brugen af den uundværlige trailer. En ofte hørt fordom om jyder (fortrinsvis vest- og nordjyder) er, at det er folk, der kører rundt med trailere og krejler og laver lidt sort arbejde for hinanden. I spørgeskemaet spurgte vi, om folk havde en trailer eller kunne låne én, og om hvad de brugte den til.

Svarene viser, at traileren er næsten uundværlig i et område som det vestjyske med spredt bebyggelse, hvor de fleste mennesker bor i eget hus eller på en ejendom på landet. Folk sorterer deres affald og kører det om lørdagen ud på kommunens store genbrugsplads eller på én af de små genbrugspladser ude i sognene, man kører til byggemarkedet efter tømmer og plader, fliser og malerbøtter, man henter brænde i skoven, kører med hø til fårene, henter juletræer i én af spejderhytterne, kører med borde og stole til fester og

sammenkomster – kort sagt lever et aktivt fritidsliv i et område med store afstande.

Traileren har altså et praktisk formål, den kan lånes og lånes ud, den indgår i et netværk, hvor man hjælper hinanden i et tyndt befolket område. Som der meget rammende skrives i et svar i spørgeskemaet: "Man kommer og skal låne naboens trailer, som imidlertid ikke er hjemme. De ved ikke helt, hvor den befinder sig, men det *kan* være A, der har lånt den, fordi han skulle hente noget brænde. Det *kunne* også være B, for han skulle vist på genbrugspladsen. Man tager bare traileren, hvis man har brug for den – her er en slags kollektiv ejendomsret".

At der så nok også foregår en del vennetjenester, som myndighederne menes burde beskattes, er et emne der er svært at få belyst i detaljer i et skema, der besvares med navns nævnelse.

Fællesskab og ansvar

Ud fra svarene i spørgeskemaerne kan man læse, at vestjyder lever i et samfund, hvor man har et forhold til sine medmennesker. Det formuleres meget fornemt i et af de indkomne svar, der opsummerer og forklarer de væsentligste vestjyske egenskaber: "Vestjyder siger ikke så meget, de tænker sig om inden de udtaler sig, og er ikke specielt gode til at formulere sig. Jeg tror, at det hænger sammen med at man traditionelt har levet af enten landbrug eller fiskeri, hvor man var underlagt naturkræfterne. Hvis ikke vejret artede sig, kom man ikke længere med gode argumenter, og så kunne man lige så godt tie stille. Vestjyder er sparsommelige, hvilket jeg også tror hænger sammen med landbrug og fiskeri, hvor der tidligere ikke var meget at rutte med. Vestjyder sætter pris på fællesskaber, de bekymrer sig om deres familie, naboer, venner og bekendte. De sætter pris på at kende nogen, når de går til fodbold, gymnastik, perlebroderi, oldtidskundskab eller hvad de nu bruger fritiden til. Vestjyder tager ansvar for det, som er tæt på dem selv og det mener jeg bestemt, man kan bruge i fremtiden. Kun når folk tager ansvar for deres eget liv, kan der komme et godt, sundt samfund ud af det".

Moderne eller gammeldags?

Det vestjyske samfund er således baseret på ingredienser som venlighed, hjælpsomhed, flid, foretagsomhed, handelstalant, ærlighed, sparsommelighed og humoristisk sans. Det kan lyde så gammeldags som en beskrivelse fra begyndelsen af 1800-tallet, men hvis man omskriver ordene til "nudansk", så venlig bliver til responsiv, foretagsomhed til dynamik og sparsommelighed til cost controlling, lyder det pludselig som en moderne virksomhed.

Vestjyderne og naturen

Et andet meget gammeldags og samtidig måske også fremtidsorienteret træk i den vestjyske del af verden er, at befolkningen lever i et nært forhold til naturen – "Landskabet er det bedste der findes, høj himmel og vældige naturkræfter, langt mellem mennesker og tæt ved hav og fjord", lyder et svar i et af spørgeskemaerne.

I skemaet bad vi folk om at pege på tre steder, som de ville vise frem for fremmede på besøg. Svarene er én lang lovsang til naturen på Lemvigegnen. De røber dyb glæde over det storslåede åbne landskab, de vide udsigter, havet

og fjorden, men også de mange skjulte herligheder, som kun de lokale kender. Næsten alle nævner havet først. Vesterhavet gerne i blæst eller storm – ved Bovbjerg og Trans med de stejle klinte og med Bovbjerg Fyr og kirkerne i Ferring og Trans, hvor de hvide stakitter værner den beskedne beplantning mod den salte blæst. Så er der de store udsigter fra Hygum og Engbjerg Bakker, hvor man ser hele horisonten rundt og favner næsten alle de landskabstyper, der findes i Danmark. Der er udsigterne ned over Lemvig fra bakkerne ved Nr. Lem kirke og udsigten over fjorden fra Kappel og bakkerne i Tørring, og det flade Gjelleroddeland med de lave heder og strandenge og fjordbredden. Mange nævner også Klosterheden Plantage, hvor der er gode vandrestier og læ for blæsten.

Havet, fjorden og udsigterne er fælles stolthed ligesom byen Lemvig med de stejle nedkørsler, livet i gaderne og havnen.

Både i byen og ude i sognene har man desuden sine egne yndlingssteder. I Lemvig er det søen og Sødalen, turen ud langs Strandvejen og naturstien rundt om Golfbanen, turen ud til Kappel langs stranden og udsigtspunkterne omkring byen. Ude i sognene er det udsigten fra Møborg Bavnehøj, Kongensgårdalene og udsigten fra Gejlgård Bakke i Nr. Nissum, naturstien omkring Bonnet (med bevidstheden om, at den har man selv lavet), Toftum Bjerge i Humlum, dale og slugter ved Åmølle og Klostermølle i Gudum, det smukke fjordlandskab ved "æ færge" i Nees, stranden ved Høvsøre i Bøvling.

Thyborøn og Thorsminde nævnes også som barske, eksotiske steder, der gør indtryk på besøgende, med deres beliggenhed mod det yderste vest.

Men hvad med det, man plejer at kalde seværdigheder – museer, kunststillinger, gamle bygninger? De nævnes nok i svarene, men helt i skyggen af landskaberne. Det er som om det er noget man vil vise frem, hvis gæsterne bliver i flere dage – Museet for religiøs Kunst, Lemvig Museum med Thøger Larsens arbejdsværelse, Planetstien og Skulpturstien, Jens Søndergaards Museum, Jyllandsakvariet og Den røde Hal, Tuskjær og Tukak. Vist er de med, men det er ikke seværdigheder i den forstand, der ligger øverst i bevidstheden, når det gælder om at vise egnens herligheder frem.

Befolkningen på Lemvigegnen har først og fremmest et forhold til vejr, landskaber, hav og fjord. Det er det der fylder sindet, både til daglig og når man skal vise frem, det man længes efter når man er borte. Udsynet, blæsten, himlen, skyerne, de blå glimt, variationen fra det smilende til det barske, det åbne til det lukkede, solnedgangene over havet.

Glæden ved landskabet rummer i sig en hævdvunden ret til at færdes i og bruge landskabet for eksempel til jagt og fiskeri. I mange svar på spørgeskemaet ligger derfor en dobbeltsidig holdning til naturfredning – det er godt nok, men det skal ikke tage overhånd.

Blæsten går frisk

Et andet udtryk for befolkningens forhold til naturen finder man i svarene på skemaets spørgsmål om, hvorvidt der er nogle sange, som man særlig forbinder med egnen. Der er mange bud, men den suveræne topscorer er Erik Bertelsens "Blæsten går frisk over Limfjordens vande". Som en tilflytter bemærker: "Den skal åbenbart synges ved enhver lejlighed". "Blæsten går frisk", svarer en anden, "fordi det gør den". En tredje kalder den i sit svar "den lokale nationalsang". Thøger Larsens "Danmark, nu blunder den lyse nat" og "Du

danske sommer jeg elsker dig" nævnes også af mange, men de kommer klart efter Erik Bertelsens sang.

Når disse sange er nævnt har folk mange supplerende forslag til sange, som de føler er knyttet til egnen: "Hvor smiler fager den danske kyst", "Jylland mellem tvende have", "Jyden, han er stærk og sej", "Mi nabo, Pe' Smed", "Som dybest brønd", "Jeg lagde min gård i den rygende blæst" og flere andre fra Højskolesangbogen og DGI's sangbog. De yngre nævner desuden sangen om VLTJ med den lokale gruppe Tørfisk eller rocksangeren Johnny Madsens sange. Hovedparten af de nævnte sange er sange om landskabet, et landskab som man kender og ser for sig, mens man synger. Andre tjener til at understrege det som man selv opfatter som noget særligt jysk. Det fremgår klart af svarene, at folk har et forhold til det at synge. Mange har et større udvalg af sangbøger og bruger dem til møder og foredrag og ved sammenkomster i hjem og skole, og mange kender teksterne til en række sange udenad. Samtidig er det at synge noget man deler med andre uanset om det foregår hjemme eller ude, og det tjener til at fastholde og videregive de værdier, der findes i lokalsamfundet, for eksempel glæden ved landskabet eller enigheden om de særlige vestjyske værdier.

Overvejelser

Da vi på Lemvig Museum besluttede os for at udsende spørgeskemaet om "Vestjysk særpræg og vestjyske værdier", var vi godt klar over, at vi var på vej ud på gyngende grund. Her lurder snærende lokalpatrioisme, provinsielt nærsyn, chauvenisme, fordomme og forkætrede begreber som "folkekarakter". Men når for eksempel svenske folkelivsforskere gennem de sidste snart tyve år har kunnet arbejde med begrebet "svensk mentalitet", kan man vel også beskæftige sig med den vestjyske. Med skemaet har vi taget fat på en indsamling af oplysninger om nutiden. Vi kan sammenholde dette nye materiale med de mange ældre kilder, der både rummer beskrivelser af vestjyderne set udefra, og erindringer, skrevet af dem selv. Peder Lykkes og Niels Buch Breinholts erindringer, materiale indsamlet af museet gennem de sidste årtier om lokale virksomheder, avisudklip om aktuel debat om vestjyske forhold, med mere. Forhåbentlig får vi mulighed for at gå i dybden, så vi både kan analysere forudsætningerne for det vestjyske særpræg og komme med et bud på fremtiden.

Et væsentligt punkt vil være at få et sammenligningsgrundlag på landsplan. Findes der andre steder i landet et regionalt særpræg og regionale værdier? Her vil vi gerne høre fra kolleger på andre museer.

Kulturpolitiske sigtelinjer

Inspireret af den citerede formulering i Ringkjøbing Amtsråds "Kulturpolitiske sigtelinjer" gjorde vi i øvrigt det, at vi ringede rundt til samtlige amtslige kulturforvaltninger i landet og stillede spørgsmålet, om man dér kunne tænke sig at basere kulturpolitikken på særlige regionale værdier. Spørgsmålet vakte interesse og gav anledning til spændende, men bevidst kortfattede samtaler. Her følger i sammendrag, hvad en række embedsmænd svarede.

I Ringkjøbing Amt var der af gode grunde ingen tvivl om svaret. Regionen opfattes som en sammenhængende enhed og har en administrativ grænse, der i meget høj grad falder sammen med det, som man i en anden amtsforvaltning

beskrev som en "sindelagsgrænse". Det vestjyske særpræg beskrives her som en stædig initiativrigdom, på én gang robust tilbageholdende og samtidig meget modig. Nye initiativer udvikler sig ofte uforudsigeligt af det tilsyneladende meget roligt arbejdende foreningsliv.

Begrebet en regional identitet giver også mening i Viborg Amt; her har man blot flere regioner inden for samme amt, dels det gamle Thisted Amt og det gamle Viborg Amt – og tilmed en skillelinje ved hovedvej 13, der følger den jyske højderyg. Vest for hovedvej 13 har folk en anden selvbevidsthed end øst for. Det nuværende Viborg Amt rummer således gamle midtjyske, nordjyske og østjyske regioner, og derfor giver det ingen mening at operere med et fælles regionalt særpræg.

I Nordjyllands Amt er et nordjysk særpræg faktisk nævnt i et af de papirer, som indgår i det kulturpolitiske beslutningsgrundlag. Her er særpræget knyttet til det dominerende landbrug, kystnærheden på alle sider og kontakten til naboerne, Norge og Sverige. Også begreber som selvstændighedskultur spiller en rolle. Hvem kalder sig nordjyder? Det er vist kun folk i Ålborg, ellers er man vendelbo eller himmerlænding. Ligesom i Viborg Amt spiller gamle landskabsskel stadig en rolle – Rold Skov, Vildmosen, Jyske Ås.

I Ribe Amt vil man nok ikke bruge regionale værdier som kulturpolitisk grundlag, men man gør sig klart, at der er forskel mellem landsdelene. Ligesom i flere af de andre amter har man her én større by og meget land og mange små kommuner – og de samme problemer med forholdet mellem provins og hovedstad. Set fra Ribe Amt var for eksempel Kulturby 96 et rent københavnerfænomen; hvis en familie fra dette amt skulle rejse til København for at deltage i kulturbyarrangementer, så kunne de lige gå godt for de samme penge tage til storbyer i udlandet – i Ribe Amt er en tur til Tyskland et ganske dagligdags fænomen.

I Sønderjyllands Amt finder man på forvaltningen, at det regionale værdigrundlag er en spændende vinkel. Sønderjyder har tidligt skullet forholde sig nationalt; de er stædige og diskussionslystne, fordi de har en tradition for at gøre sig deres stilling klar. Af sig selv og af alle andre i landet opfattes netop Sønderjylland som en enhed. Et forsøg på at få amtets museer med i et År 2000-projekt om "ægte sønderjysk" fængede imidlertid ikke, fordi en række museumsfolk fandt, at det beskæftigede de sig allerede med i det daglige museumsarbejde.

I Århus Amt spiller begrebet ingen rolle; amtet har en lidt flydende overgang til andre amter, og en særlig østjysk identitet giver ingen mening. Men vestjyder havde man nok en forestilling om – det er noget med ikke at overholde fartbegrænsninger?

Heller ikke Vejle Amt vedkender sig "østjyske værdier". Amtet er stykket sammen af kommuner fra andre gamle amter, og der er ingen fælles identitet. Men man kan godt forestille sig, at vestjyder, nordjyder, sønderjyder og vendelboer har en eller anden særlig identitet, fordi man dér har haft nogle særlige livsvilkår.

På Fyn findes begrebet "fynske værdier" i amtets gamle kulturprogram, som nu skal revideres. Om det kommer med i det nye, vides ikke. Men man er nødt til at betone det fynske, fordi amtet er så lille, at det let helt bliver domineret af Odense – og det hed jo tidligere Odense Amt. Det fynske særpræg ligger i

begrebet "Min fynske barndom" – i sproget, foreningslivet, de stråtækte huse, de små landsbyer, kysterne og det milde landskab.

På den anden side af Storebælt – i Vestsjællands Amt – finder man det regionale værdigrundlag interessant. I kulturregionforsøget oplevede man, at der var forskel på Salling-Fjends og Vestsjælland, selv om de begge stod for breddekultur og mangfoldighed. Men der er ikke tale om en fælles "vestsjællandsk identitet"; amtet består af to gamle amter, Holbæk og Sorø, og Åmosen er stadig en landskabelig realitet, der skiller befolkningen.

I Storstrøms Amt har museumsfolkene tidligt peget på områdets "lønmodtageridentitet" i modsætning til den "iværksætteridentitet", som man knytter bl.a. til Vestjylland. Man kan ikke tale om en "Storstrømsidentitet" eller "Vestsjællandsidentitet", men der er uden tvivl en lokalt baseret identitet, selv om det er et underligt rodet begreb, der fortjener en undersøgelse.

I Roskilde og Frederiksborg Amter har man nok at gøre med at markere regionen i forhold til København og forholder sig ikke til nogen lokal identitet. En særlig nordsjællandsk identitet? Nej, lyder svaret, den ene halvdel af befolkningen er københavnere, den anden er jyder – der findes nærmest ingen nordsjællændere.

Bornholms Amt forholder sig heller ikke til et regionalt værdigrundlag eller en regional identitet; det kunne man som udenforstående ellers måske nok have tænkt sig. Og hvorfor mon det?

Endelig – Københavns Amt. Her bliver man muntert overrasket over det underlige spørgsmål om lokal identitet kan lægges til grund for kulturpolitik. Svaret lyder ikke uventet, at hovedstaden er et sammensurium af folk fra alle mulige steder, og at regionen er nationalt og internationalt orienteret. Tanken om regionalt særpræg og regionale værdier andre steder i landet lyder lige så usandsynligt. Set fra Københavns Amt er Danmark et lille land med en udviklet infrastruktur og stor mobilitet – og dermed homogent.

Regionernes Danmark

De spontane, hurtigt fremprovokerede svar fra en række embedsmænd og – kvinder på amtslige kulturforvaltninger viser, at der nok kunne være grundlag for et nærmere studium af regionalt særpræg og regionale værdier. For noget er der om snakken. På et møde i Lemvig i begyndelsen af september 1999 nævnte departementschef Jørgen Rosted fra Erhvervsministeriet, at han oplever store forskelle mellem landsdelene, når han kommer ud i embeds medfør – i nogle landsdele er man vant til selv at tage et erhvervsmæssigt initiativ, i andre venter man på hjælp fra staten. Man forbavses, når man i avisen kan se en borgmester fra Rødby på Lolland citeret for, at folk ikke vil have natur, og derfor er det et bedre tiltag at udbygge vandlandet, når man oplever, hvordan vestjyderne slås for deres naturopfattelse, nemlig at de både gerne vil bevare naturen og bruge den aktivt.

De meldinger, der ved en række lejligheder er kommet fra kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen, opmuntrer ønsket om at udforske disse emner. Studiet af de grundlæggende værdier, af menneskers livssyn og livsmål føles væsentligt, og museerne kan bedre end nogen andre kombinere dokumentationen af nutiden med et historisk perspektiv og dermed bidrage til at skabe kontinuitet i samfundsudviklingen. Museernes netværk er godt rustet til at skabe et krydsfelt af lokale, regionale, nationale og i bogstavelig forstand

grænseoverskridende studier. Arbejdet vil være en naturlig videreførelse af den grundlæggende interesse for kulturelle variationer og samtidig fremadrettet. Hensigten er nemlig ikke at grave grøfter, men derimod at skabe respekt for forskellighed.

I Vestjylland – og nok også i andre egne af landet – har en række gammeldags dyder overlevet, måske lige netop så længe, at de kan skabe udgangspunkt for en ikke uvæsentlig debat om forholdet mellem mennesker, og mellem mennesker og natur. Så meget tør vi nok sige, uden at henfalde til samme lokalpatriotiske overmod, som i de gamle beskrivelser fra denne artikels indledning.

Billedtekster:

1. Forblæste træer, en vindmølle og en kølebil på vej fra Lemvig til Padborg – eller måske Torino, et billede på nutidens Vestjylland.
Foto Tommy Wølck, Lemvig.
2. [spørgeskema uden billedtekst]
3. En rigtig vestjyde er venlig, har et lunt glimt i øjet og et sikkert blik for en god handel. Auktionsholder Holger Østergaard var i mange år en kendt og afholdt leder af bl.a. de årlige forstrandsauktioner på strækningen fra Thyborøn til Thorsminde.
Foto Ejnar Christoffersen.
4. Lørdag på genbrugspladsen syd for Lemvig. Pladsen summer af liv, når folk kommer til med byggeaffald, kvas, gamle møbler, udrangerede køleskabe, der alt sammen pænt sorteres i de opstillede containere.
Foto Lemvig Museum.
5. Bal i Fjaltring Forsamlingshus efter årets dilettantforestilling. Her er ingen tavse vestjyder.
Foto Poul Høst Moustgaard.
6. Bovbjerg med de stejle klinte mod havet er egnens samlingspunkt – det som man først og fremmest viser frem og selv glæder sig over.
Foto Lemvig Museum
7. Bovbjerg Fyr er smukt og stateligt i sig selv og samtidig et symbol på forholdet mellem mennesker og havet.
Foto Lemvig Museum.
8. Udsigten fra højene i Engbjerg mod vest med oldtidshøje i forgrunden og havet i baggrunden. Herfra kan man se hele horisonten rundt.
Foto Lemvig Museum.
9. Fra bakkerne i Tørring ser man hen over Limfjordens vande mod det lave Gjellerodde – det landskab som Thøger Larsen digtede om.
Foto Lemvig Museum.
10. Fra bakkerne i Tørring kan man også vende blikket mod syd ind over Hornsø mod Lemvig ved bunden af vigen.
Foto Lemvig Museum.
11. Fra bakkerne bag Lemvig får man de blå glimt både af Lemvig Sø og af Limfjorden.
Foto Lemvig Museum.

12. Turen ned ad Stationstrappen midt i byen byder også på udsigter – her over havnen med vigen og Nissum Bredning i det fjerne.
Foto Lemvig Museum.
13. Udsigten fra Bavnehøj i Møborg indfanger det flade landskab, hvor heden bredte sig indtil for godt 100 år siden. Bavnehøjen er et samlingssted for sognet sammen med kirken, der ligger lige neden for.
Foto Lemvig Museum.
14. Nees sogn ligger som et næs ud mod Nissum Fjord. For mange Neesboer er turen ud til "æ færge" en ægte Nees-oplevelse. Her strækker strandengene sig ud mod det flade vand, der er et eldorado fra vadefugle, ænder og trækkende vildgæs.
Foto Lemvig Museum.
15. Vemb-Lemvig-Thyborøn Jernbane har givet inspiration til Tørfisks sang VLTJ, en populær sang hos de unge, der kender turen med toget, når man går på handelsskolen eller gymnasiet i Lemvig.
Foto Johan Gadegaard, Lemvig.
16. Ringkjøbing Amts Kulturpolitiske Sigtepunkter har været med til at inspirere til museets undersøgelse af vestjyske værdier.
17. Vestjyder – er det ikke nogen der kører for hurtigt på landevejen? Tja, det er jo fristende, når mange landeveje ser sådan her ud
Foto Lemvig Museum.
18. Danmarkskortet fra 1788 viser et lille land – måske lidt skævt og fortegnet mod vest og nordvest. I dag er de gamle ufremkommelige landeveje afløst af hurtigtog, fly, biler og broer. Er vi blevet helt ens, eller kan vi lære af hinandens forskellighed?